

■ Översikter och meddelanden

■ Queerteori för statsvetare

JOAKIM JOHANSSON¹

Queer Theory for Political Scientists.

The aim is to offer an overview in queer theory designed for political scientists. First of all queer theory is placed in a context of feminist studies, gay and lesbian studies, the discursive turn in social science, postmodern approaches to identity, postcolonial theory and Foucault's ideas of power. Then I highlight the political theorist Shane Phelan and her considerations in citizenship. Taking a critical stance against the Modern use of binaries, Phelan argues that acknowledgement of strangeness/strangers should be given priority in ethical aspects of citizenship. In the third section I refer to Butler's theories about gender performativity and the heterosexual matrix, Sedgwick's approach to the concept of homosexuality as well as Rubin's theory about sexual hierarchies. Finally queer theory is neither antifeminist nor profeminist. Yet this theory *may* support feminist goals.

1 Fil dr Joakim Johansson är verksam vid Avdelningen för samhällsvetenskap, Mälardalens högskola.
E-post: joakim.johansson@mdh.se
I ett tidigare skede har mina två anonyma granskare framfört relevanta och värdefulla manussynpunkter – stort tack till båda!

Inledning

I det senmoderna samhället gör lagen allt mindre skillnad mellan människor utifrån kön och sexualitet. Lika viktigt för medborgarskap och demokrati är emellertid offentlig samtalskultur – görandet i politiska debatter, statliga utredningar, civilsamhälle, media, vetenskap, populärkultur, reklam, skolan, på arbetsplatser och så vidare (Phelan 2001; Brown 2006; jfr Foucault 2002). För att öka kunskapen om ömsesidighetens gränser och undertryckandet av mångfald i det senmoderna samhällets samtalskultur(er) behöver vi kunna tänka diskursanalytiskt. Det tvärvetenskapliga genus- och sexualitetsteoretiska fält som under de två senaste decennierna vuxit fram under epitetet queerteori (*Queer Studies*) hjälper oss att göra just det.

I det följande presenteras en introducerande översikt över queerteori. Det saknas idag en översiktstext inom området som särskilt riktar sig till en statsvetenskaplig läsekrets. Först placeras queerteori i ett forskningsmässigt och teoretiskt sammanhang. Därefter illustreras i avsnittet ”Att (o)möjliggöra medborgarskap för främlingar” vad queerteori gör för diskussioner om medborgarskap. I det avsnitt som sedan följer visas och diskuteras vad queerteori gör med köns- och sexualitetsbegrepp. Avslutningsvis summerar jag och utvecklar vad det skulle kunna innebära att queera statsvetenskap. Genomgående i uppsatsen nyttjas feministisk teori som en huvudsaklig referenspunkt.

Ett slags kontextualisering

Queerteorins forskningssammanhang är som så mycket annat öppet för tolkning. Den tolkning som här presenteras kan sägas börja relativt nära queerteorins egen självförståelse för att därefter vidgas och stegvis peka mot mera problematiska (och destabiliserande) kontexter.

Queerteori kan förstås som ett samlingsnamn på ett antal teoretiska perspektiv på kön och sexualitet vilkas gemensamma nämnare är att de synliggör, analyserar och destabiliserar normer – normer som då uppfattas ha problematiska exkluderande effekter och vila på godtycklig ontologisk och epistemologisk grund. En del queerforskare använder termen heteronormativitet för att precisera studieobjektet, kanske framför allt i förhållande till annan genusforskning.² Andra ser i tal om heteronormativitet i stället en problematisk ansats till reglering av queerteori, genom privilegiering av en viss slags normproblematik framför andra (minst lika angelägna, och vill därför inte använda termen.³ På liknande sätt kan också hävdas att queerteori inte primärt skall

förstås som en teori om könsnormer och sexuella normer, utan snarare som ett kritiskt, analytiskt förhållningssätt till normer och det påstått normala (det önskvärda, det eftersträvansvärda) med relevans för en mängd olika områden som inte behöver ha med kön eller sexualitet att göra. I praktiken har queerteori dock oftast tillämpats på normproblematik kring kön och/eller sexualitet.

Queerteorins framväxt under 1990-talet – Judith Butlers *Gender Trouble* och Eve Kosovsky Sedgwick's *Epistemology of the Closet*, båda utgivna 1990, kan anges som riktninggivande – har i hög grad varit beroende av tidigare diskussioner och utveckling inom feministisk teori. Den anglosaxiska homosexualitetsforskningen inom gay och lesbiska studier (*Gay and Lesbian Studies*) bör också nämnas.⁴ Det är forskningstraditioner som queerteori anknuter till och vill utveckla – men ibland också har kritiserat.

För att förstå det senare bör queerteori även placeras i sammanhang av den ”språkliga vändningen” i forskningen och postmodernismens syn på identiteter. Queerteori har både varit beroende av och bidragit till sådana bredare vetenskapliga strömningar. Medan den språkliga vändningen markerar ett ökat intresse för att studera språkets roll som konstruktör av vår verklighet, tillvarons perspektivbundenhet samt sociala kategoriers epistemologiska förutsättningar och makteffekter, innebär postmodernismens syn på identiteter att mångfald ses som både värdefullt och omöjligt att göra rättvisa i olika kategoriuppdelningar. Ett postmodernt förhållningssätt till identiteter tenderar därtill gärna att bejaka det flytande och obestämda snarare än det fasta och

2 Se exempelvis Rosenberg 2002 och Ambjörnsson 2006.

3 ”Heteronormativitet” osynliggör bland annat normproblematiker kopplade till kön, relationer mellan heterosexualliteter, relationer mellan homosexualiteter, relationer mellan bisexualliteter, relationer mellan sexualitet och asexualiteter – samt senmoderna tendenser till konvergens mellan tvåsamhets-, föräldraskaps- och äktenskapsorienterad homosexualitet och normerande heterosexuallitet. Ur diskursanalytisk synvinkel spelar det mindre roll att intentionen aldrig varit att exkludera och att termen också ofta kompletterats med explicita, mer inkluderande begreppsdefinitioner. Möjligheten att kontrollera termers användningsområden och innebörder bör inte överskattas.

4 Se exempelvis Weeks 1989, 1995, 2000. Jfr Rydström 2004, 2005.

fixa. Inom feministisk teori och homosexualitetsforskning har dock (identitets)kategorier ”kvinna” respektive ”homosexuell” varit helt centrala. Det är ett – det finns flera – skäl till att förhållandet mellan queerteori och feministisk teori eller mellan queerteori och homosexualitetsforskning inte är helt okomplicerat.⁵

Flera av queerteorins förgrundsgestalter har fått sin akademiska skolning inom litteraturvetenskap eller nära angränsande akademiska discipliner. Att just forskare från discipliner där texttolkningar och deras perspektivbundenhet är så centralt har haft så stort inflytande på queerteorin skall ses i ljuset av den språkliga vändningen. Metodologiskt arbetar queerforskare så gott som alltid med diskursanalys. Ofta är det då fråga om renodlat konstruktivistiska ansatser utan inslag av kunskapsrealism.⁶ Vad som kan begripas som ”text” kommer därmed ingalunda att inskränkas till det skrivna ordet – för queerteoretiker kan mycket mer än så förstås som text; text som kan tolkas på många olika sätt. I den mån queerteoretiker i sina forskningspraktiker också tenderar att begripa patriarkala genusrelationer eller heterosexism som primärt en fråga om text (snarare än materiell påtaglighet) har vi dock identifierat ännu en möjlig konfliktyta visavi huvudfåran av feministisk teori respektive homosexualitetsforskning.

Beträffande bland annat litteraturvetarnas och diskursanalysens framträdande roll inom queerteori kan paralleller göras med ett annat samtida teoretiskt fält: postkolonial teori (om maktrelationer mellan ”Väst/vithet” och ”de/t andra”).⁷ Queerteori och postkolonial teori kan förstås som samma andas barn. Vid första anblicken kan queerteoretiker och postkolonialteoretiker möjligen tyckas intressera sig för helt olika normproblematiker, men egentligen går det inte att separera de normproblematiker som queerteorin intresserar sig för från vad som kan vara intressant ur ett postkolonialt teoretiskt perspektiv. Ur det senare perspektivet skulle exempelvis kunna hävdas att queerteorin på centrala punkter lika mycket kan begripas som en del av som reaktion mot (sen)modernitet. Det kan här räcka att nämna det för queerteoretiker gemensamma antagandet om ett redan begärande och sexualiserat subjekt för att förstå att queerteorins relation till postkolonial teori är potentiellt problematisk.⁸

Genom den diskursanalytiska utgångspunkten finns vidare kopplingar mellan queerteorin och Michel Foucaults (2002, 2003, 1993) idéer om social och politisk makt i det moderna samhället. I den mån Foucault härvid läses som att modernitetens maktmekanismer inte skulle handla

5 Om den språkliga vändningen se vidare Börjesson & Palmblad 2007a.

6 Hela spektrat av sådana renodlat konstruktivistiska diskursanalysansatser – från etnometodologi/konversationsanalys till foucaultiansk diskursanalys – beskrivs väl i Börjesson & Palmblad 2007b. För diskursanalys på kunskapsrealistisk grund se exempelvis redogörelsen för så kallad kritisk diskursanalys i Winther-Jørgensen & Phillips 2000.

7 En utmärkt introduktion till postkolonial teori är Loomba 2005.

8 Queerteoretisk reflektion över problem som rör queerteorins *egen* möjliga normbundenhet är en bristvara. Om en effekt av ett ökat erkännande av olika slags sexualiteter är att ytterligare marginalisera den som inte kan och/eller vill vara sexuell, så måste emellertid en queerteori som vill behålla sin kritiska potential visavi normer kring sexualitet rimligen också börja insistera på erkännande av asexuella subjektspositioner och celibat som queera möjligheter (jfr Lindgren 2007).

om staten utan *i stället* om utomstatliga diskurser, disciplinerings tekniker och normaliseringsprocesser, verkar det dock som om queerteori skulle göra bäst i att ignorera de särskilda insikter som just statsvetenskapliga perspektiv kunde ge i sammanhanget. Stats(vetenskaps)ignorant diskurs om social och politisk makt destabiliseras dock av möjligheten att begripa de maktbegrepp som Foucault kontrasterar som idealtyper snarare än som en dikotomi. Den destabiliseras vidare av möjligheten att föra in *politisk legitimitet* som den teoretiska länk som gör det möjligt att både tänka diskursanalytiskt och samtidigt ge staten dess rättmätiga (men inte privilegierade) plats i analyser av hur genusnormer och sexuella normer upprätthålls i senmoderna samhällen (jfr Brown 2006).

Att (o)möjliggöra medborgarskap för främlingar

Queerteori blir statsvetenskapligt relevant genom dess bäring på frågor om makt, medborgarskap och demokrati. Detta avsnitt diskuterar den amerikanske politisk-teoretikern Shane Phelans (2001) bok *Sexual Strangers. Gays, Lesbians and Dilemmas of Citizenship* som ett exempel på vad queerteorin gör för ämnets diskussioner om medborgarskap – politiskt medlemskap i den moderna staten.⁹

9 Phelans bok illustrerar den för queerteori karakteristiska ansatsen att dekonstruera snarare än att konstruera kategorier. Jfr inriktningen inom gay och lesbiska studier mot att med lanseringen av "intimate citizenship" (Plummer 1996; jfr även Weeks 1995) i stället skapa en ny medborgarskapskategori.

Phelans utgångspunkt är att medborgarskap måste omformuleras i grunden. I synnerhet kan inte inklusion, såvida det inte samtidigt töms på identitetsanspråk, göras till lösning när varje ny inkludering samtidigt skärper gränsdragningen och exkluderingen i förhållande till andra, ofta redan mera utsatta och stigmatiserade grupper av människor. Det gör inklusion väl så problematiskt som löftesrikt. Enligt Phelan bör utgångsfrågan i stället formuleras som ett spørsmål om hur medborgarskap kan göras öppet för *främlingar*. Avstamp tas då i det moderna samhällets unika upptagenhet vid binära kategorier. Det potentiellt obestämbara, det som faller mellan och överskrider kategorierna, måste då framstå som problematiskt. Främlingens särskilda provokation ligger i just detta. Främlingar är våra grannar men som samtidigt inte är som oss. Främlingar är inte som fienden, vilka tydligt inte är vi. Främlingar är inte heller vi – samtidigt som de också är en del av oss. Främlingar utmanar identiteter, inklusive nationella sådana. Eftersom främlingen underminerar naturliggjorda gränser och gemenskapsband i en etablerad ordning av stereotyper jag/andre blir främlingen i en viss mening till och med mera hotfull än fienden.

För Phelan är det ett grundläggande existensvillkor i det moderna samhället och en latent möjlighet inom var och en av oss – i majoritets- lika väl som i minoritetssamhället – att upptäcka sådant hos oss som inte passar in. Hon gör också en poäng av att bejakandet av främlingskap ("strangeness") i oss själva lexikaliskt kan härledas ur termen *erkännande*. Som etisk position är bejakandet av vad som upplevs som främmande kopplat till en kritik mot fixa, fasta identiteter – identiteter som alltid (re)producerar sina egna utsidor; det som jag/vi inte är; det andra; det

som måste exkluderas. Förhållningssättet skall enligt Phelan förstås som den logiska konsekvensen av ett principiellt ställningstagande för genusmässig och sexuell mångfald, och som jag förstår henne också som en ansats överhuvudtaget att bidra till en värld där många olika slags kroppar kan erkännas och få plats. Bejakande av vad som upplevs som främmande blir alltså ett sätt att i relation till medborgarskap minska exkludering.

Phelan menar vidare att heterosexualitet är konstitutivt för modernt medborgarskap, och att det i relation till modernt medborgarskap är fruktbart att förstå HBT som främlingskap.¹⁰ Vad som blir så givande är det utrymme Phelan också ägnar maktrelationer inom HBT-kategorin – det blir en integrerad del av hennes övergripande ansats och etiska position i medborgarskapsdiskussionen. Särskilt blottläggs problemen med den kulturella assimileringslinje som, bejakad av majoritetssamhället, de senaste decennierna drivits av ledande skikt inom HBT-rörelsen. Denna har gått ut på att i alla avseenden utom objektsval, vars implikationer för såväl den enskilde som samhället samtidigt tonats ned, hävda homosexuellas likheter med heterosexuella. För Phelan blir det av stor betydelse att detta hävdande av likhet också inbegriper hävdandet av genusmässig likhet, liksom likhet i insisterandet på sexuell läggning som stabil och oåtkomlig för individuella val. Ambitioner att med utgångspunkt i (vissa grupper av

homosexuellas relativa normalitet inkludera HBT i samhället har därför samtidigt intensifierat exkluderingen av redan tidigare särskilt stigmatiserade grupper: butchlesbianer, homosexuella fem-män, transpersoner och bisexuella. Transpersoner och bisexuella förkroppsligar rent av, menar Phelan, positioner som ”sekundärfrämlingar” – de är främlingar i HBT-rörelsen.

För Phelan är det främlingskap hon tillskriver HBT i förhållande till medborgarskap inte utbytbar mot ”andra klassens medborgare” (”second class of citizens”), som ändå förutsätter något slags erkännande och kan förstås som begränsad inklusion. Hon exemplifierar med skillnaden mellan kvinnor och HBT-personer som grupper. Även om kvinnor inte är fullt inkluderade i medborgarskap uppfattas kvinnor ändå i sin specificitet som värdefulla för samhället medan HBT-personer just i sin specificitet inte kan tillskrivas något positivt värde. På motsvarande sätt förhåller det sig enligt Phelan alltså även inom HBT-kategorin med bisexuella och transpersoner.

Phelans hantering av medborgarskapsbegreppet rymmer en känslighet för dess dubbla konnotation av legal status och politiskt ideal och dess förankring i såväl en liberal som i en republikansk idétradition. Hennes distinktion mellan främlingskap och begränsad inklusion är samtidigt beroende av att medborgarskap tillåts handla om någonting mer än legal status, rättigheter och formellt tillträde till institutioner. För Phelan blir särskilt frågan om vad som kan erkännas i den offentliga samtalskulturen av betydelse. Medborgarskap kan då förstås som en aktivitet som etablerar ömsesidiga politiska band av erkännande mellan talare och lyssnare, och där fullt erkännande ”requires that one be recognized not in spite of one’s unusual

10 Den engelskspråkiga motsvarigheten till HBT (homosexuella, bisexuella och transpersoner) som Phelan använder är LGBT. Phelan skriver utifrån en amerikansk kontext och det är också denna hon främst har ambitionen att uttala sig om. Min bedömning är dock att flertalet av Phelans resonemang också har bäring på exempelvis aktuell svensk kontext.

or minority characteristics, but with those characteristics understood as part of a valid possibility for the conduct of life.” (15f).

Det blir ett medborgarskapsideal som flyttar oss (utan att ta avstånd) från liberal legalism till republikansk emfas på aktivitet och gemenskapsband. I Phelans medborgarskapsideal ligger emellertid också, som vi sett, ett principiellt ställningstagande för genusvariation och sexuell mångfald, och vad som kanske bäst beskrivs som ett konsekvensetiskt ställningstagande mot fixa, fasta identiteter – liksom, förstås, bejakandet av främlingskap i oss själva. Resultatet blir en ansats till att queera medborgarskap som Phelan sedan använder för att problematisera såväl republikanska modeller som andra inflytelserika förhållningssätt till identitet och skillnad. Explicit kritik riktar Phelan därvid mot Benjamin Barbers modell för ”strong democracy”, Iris Youngs idéer om grupppresentation och Charles Taylors idéer om kulturellt erkännande av minoriteter. Medan Barber och Young gör för litet av skillnad (i samhället respektive inom grupper) gör, menar Phelan, Taylor alldeles för mycket av det. Han naturliggör och permanentar gränser/skillnad mellan majoritet och minoritet och lämnar därför alltid majoriteten o(ber)örd: ”While difference here is admitted to make a difference, it cannot reshape the self-conceptions of the dominant group – the difference remains on the side of the other.” (146).

Citizenship for strangers must entail a recognition of the strangeness of citizens if it is to be more than a colonization of subjugated cultures. As the equal membership of lesbians and gays in the polity and civil society, citizenship requires the construction of a solidaristic ethos between sexual minori-

ties and the heterosexual majority. This solidarity is not to be confused with assimilation or simple tolerance. It requires an active encounter with difference and a willingness to understand difference as fruitful and enhancing rather than as threats to bodily, social, or political integrity. (146f).

På samma sätt som heterosexuella kan lära sig någonting nytt om sig själva genom att börja begripa sexuell mångfald som fruktbar och berikande blir det för Phelan också väsentligt att även homosexuella kan det i relation till bisexuella och transpositioner.

Phelan menar vidare att modernt medborgarskap – den heterosexuella medborgarskapsregimen och det simultana skapandet av sexuella främlingar – särskilt understöds av kroppsnormer och familje-/släktskapsnormer. Det är här fråga om två slags kulturella institutioner som strukturerar det moderna medborgarskapet.

Feministisk teori lär oss att idéer om medborgarskap också är idéer om kroppar. Den traditionella politiska teorins medborgare förstås då som en man – utrustad med den förmåga att överskrida/kontrollera den egna kroppen som kvinnan samtidigt anses sakna. Phelan utgår från denna tanke – men queerar den. Problemet, kan Phelan säga, handlar snarare om konstruktionen av skillnad mellan ett subjekt som förkroppsligar fallisk agens (”phallic agency”) – aktivitet, initiativförmåga, självkontroll och osårbarhet – och ett subjekt, där offerskap ingår, som inte gör det, samt privilegierandet av den förra positionen och uteslutandet av den senare i konstruktionen av modernt medborgarskap. Att flera tidigare uteslutna grupper i senmoderniteten fått tillgång till fri- och rättigheter de tidigare saknat har enligt Phelan förvisso varit värdefullt men har

paradoxalt också stärkt den falliska modellen.

[T]he phallic model has broadened in modernity ... into a formation I will refer to as phallic agency. The phallic agent, whether male, female or something else, is imagined to possess the invulnerability and activity characteristic of phallic masculinity. In the discourse of phallic agency, agency is equated with initiative as opposed to receptivity or transmission, and with invulnerability as opposed to 'being a victim'. Agency becomes an either/or proposition: either I am fully self-initiating, acting from my own deepest motives and beliefs (that of course are uniquely mine and not the result of socialization or other inscriptions), letting nothing stand between me and my dreams; or I am a victim, a weakling, a dupe, a slave. To the phallic agent, there are actors and there are the acted-upon. Although traditionally this division was held to map neatly onto men and women, white and non-white, the discourse of equality over the past three decades has fostered lines of migration across these categories. Without changing the binary, those previously held to be passive have found ways to imagine themselves as phallic and have made claims to equality based on their shared phallic status. (54).

Vad som kanske är särskilt intressant med den moderne medborgaren, den falliske aktören, är att denna förkroppsligar ideal från både den liberala och den republikanska idétraditionen. Det hindrar inte Phelan från att också formulera mer specifik kritik mot respektive ideal. Liberala dygder som autonomi och självkontroll utesluter samtidigt vad som uppfattas som fel kroppar och felaktiga former av förkroppsliganden – materialitet som signalerar öppenhet för påverkan av andra och följsamhet i förhållande till någon annans

vilja; former av förkroppsliganden som hotar den falliske medborgaren. Tillsammans med det stigma som i det moderna samhället både definierar dem utifrån sexualitet och gör dem inkapabla till kontroll av denna säkerställer det bland annat att homosexuella män exkluderas från medborgarskap. I sådana homosociala sammanhang – exempelvis inom militären – som republikansk teori förutsätter, blir i stället nödvändigheten att säkerställa rätt sorts kroppslig integritet för redan normativa kroppar skäl nog för att utesluta homosexuella män: "Whether the individual body or the national body, some body is being threatened by strange desire." (61).

Nu är emellertid även den republikanske medborgaren i högsta grad en passionerad medborgare. Phelan menar dock att den viktigaste republikanska passionen, kärlek – till fosterlandet och dess lagar, samt (indirekt och abstrakt) till andra medborgare – inte kan integreras teoretiskt med erkännande av homosexualitet hos män.

[A]cknowledgement of civic or fraternal love is fraught with disruptive potential and seems to mandate the withdrawal of civic passion altogether. By making homosociality no longer innocent, gay men threaten not only the phallic masculine self but the possibilities for love among heterosexual men. [...] Acknowledging queer love would also endanger the polity through the reintroduction of particular love. If love between men is possible it threatens the polity just as romantic love for women did. Love between men, however, can't be dealt with by isolating the potential object of affection and contest; since such love may ignite from any man who opens himself to it, the opening itself must be squashed. (61).

Medborgarskap hänger emellertid inte endast ihop med idéer om kroppar (och pas-

sioner). Lika viktigt är, som feministisk teori lär oss, kopplingen till familje- och släktskapsnormer. Familj och släktskap hör förvisso till de mest naturliggjorda företeelserna i moderna samhällen, men har i dessa samtidigt gjorts till föremål för omfattande offentlig reglering. Medborgarskap och familj/släktskap är inte precis samma sak och fungerar inte heller precis enligt samma logiker. Men de kan inte heller förstås isolerade från varandra – medborgarskap kan inte förstås med mindre än att familj och släktskap tas med i beräkningen på samma sätt som familj och släktskap inte låter sig begripas utan beaktande av medborgarskap.

I sin bok ägnar Phelan ett särskilt kapitel åt dessa kopplingar, och kan då relativt enkelt peka på att den heterosexuella familjeform(ar)en är konstruerad som mera önskvärd än den homosexuella familjeform(ar)en genom äktenskapets och kanske också föräldraskapets privilegierade ställning i normerande familjekonstruktioner. Lika intressant är emellertid – inte minst i en aktuell svensk kontext – de tendenser till ”new othering” (77) som Phelan noterar när äktenskap och föräldraskap blir både möjligt och önskvärt för vissa grupper av homosexuella. Eftersom detta, menar Phelan, i en viss mening också stärker både äktenskapet och det generationsöverskridande inslaget som norm för familjebildning riskerar det samtidigt att öka marginaliseringen av andra grupper av homosexuella som inte kan eller vill sträva mot äktenskap eller föräldraskap.¹¹ Vad som då också sker, och som Phelan pekar på, är en ökad exkludering av många *heterosexuella* som inte heller de kan eller vill leva upp till familjenormerna. När äktenskap och föräldraskap i senmoderniteten konstrueras som rättigheter

också för homosexuella bidrar det alltså förvisso till att flytta gränser och inkludera nya grupper – men om motsvarande normer för familj och släktskap inte samtidigt försvagas måste vi då också räkna med risken för ökad exkludering av andra, ofta redan tidigare särskilt utsatta och stigmatiserade grupper.

Från performativt kön till sexuella värdehierarkier

Kön

Den queerteoretiker som brukar förknippas med en långtgående konstruktivistisk förståelse av kön är den amerikanske litteraturvetaren Judith Butler (1990, 1993, 2004). Hennes syn på kön kommer till uttryck i den så kallade performativitetsteorin, som kan beskrivas som en ansats till utvidgning av den språkliga vändningen till att även omfatta kroppspraktiker som (exempelvis) att sitta, gå, stå och klä sig. Enligt Butler handlar kön om ”görande” snarare än ”varande”. Vi *är* inte män eller kvinnor, vi *är* inte manliga eller kvinnliga – utifrån performativitetsteorin är det riktigare att säga att vi *görs* till det vi *uppfattas* vara.

I linje med detta vill Butler begripa *könsidentitet* som en *temporär effekt* av upprepade försök att *imitera en idé* om manligt eller kvinnligt. Med det vänder Butler upp och ned på konventionella föreställningar om orsaksriktning mellan könsidentitet och genusifierat handlande. Givet Butlers konstruktivistiska grundhållning, med dess anti-reduktionism och erkännande av ”grundens problematik”, kan det dock vara rimligare att beskriva det som att Butler snarare *lägger till* en pil (i motsatt riktning) och använder den för att utmana en vedertagen sanning.

11 Jfr Warner 1999.

Hursomhelst riskerar, enligt Butler, försök att trovärdigt imitera genus (eller snarare andra genusimitationer i en oändlig kedja utan originalförlaga) ofta att misslyckas, eftersom genus aldrig slutligt kan fastställas. Genus måste i stället hela tiden göras på nytt. Enligt Butler blir därvid varje upprepningsförsök föremål för betydelseförskjutningar (oftast små; ibland större). Särskilt sårbart, menar hon, blir upprepningsmomentet för insiktsfulla felimiteringar – subversivitet – varigenom genusnormernas onaturlighet också kan exponeras och börja ifrågasättas.

Tagen på allvar har Butlers performativitetsteori konsekvenser för tolkning av i stort sett varje slags kroppspraktik som görs i ett kommunikativt sammanhang – kroppar måste ju ständigt göra kön. Det gäller då rimligtvis även *politikens* kroppspraktiker, en insikt som i sig kan öppna upp för många nya, spännande statsvetenskapliga forskningsuppgifter och undersökningar. Genom att kombinera performativitetsteori med (mansforskningens) problematisering av maskulinitetsbegrepp skulle man exempelvis kunna studera mäns nödvändiga men samtidigt bräckliga försök att i tal om politiskt beslutsfattande återskapa sig själva som riktiga män (Johansson 2008).

Att som Butler gör med performativitetsteori framhålla genus socialt konstruerade karaktär är att anknyta till en lång feministisk-teoretisk tradition (Gemzöe 2002). I den mån det fortfarande kan ses som viktigt att övertyga om att flickans/kvinnans biologi inte predestinerar henne till väsentligen andra uppgifter och roller i det samhälle vi lever i än pojken/mannen kan performativitetsteoriens radikala konstruktivism sägas ha en feministiskt frigörande potential. Feministiskt tveksammare blir kanske Butlers tendens till närmast ahistoriska reduceranden av genusasym-

metrier till framträdanden och tolkningar. Den manliga normen, dess historiska kontinuitet och könsmaktsordningens materiella realiteter blir i stort sett osynliggjorda i Butlers texter. I den mån vi från Butlers texter kan utläsa någon ordning och kontinuitet i genusrelationerna är det (försöks)görandet av skillnad snarare än maktasymmetri mellan män och kvinnor som Butler i huvudsak fokuserar på. Sådant fokus blir också lättare att förena med ett annat av hennes viktigaste bidrag till queerteori: teorin om den heterosexuella matrisen.

Den heterosexuella matrisen kan enligt Butler förstås som ett slags diskursiv logik som upprättar och naturliggör ett samband mellan kropp, uppträdande och begär (Butler 1990, 1993, 2004). Den reglerar hur kroppar måste kunna uppfattas för att passera som kulturellt begripliga/legitima, där en manskropp som uppträder manligt och begär manligt (det vill säga kvinna) och en kvinnokropp som uppträder kvinnligt och begär kvinnligt (det vill säga man) är de enda sammankopplingar av kropp, uppträdande och begär som matrisen kan erkänna. Enligt Butler kan den heterosexuella matrisen begripas som en övergripande genusreglering, verksam i många diskursiva sammanhang och med skiftande kunskapsanspråk, där den dock alltid har obligatorisk heterosexualitet som effekt. Tillsammans med performativitetsteori implicerar den heterosexuella matrisen att det så kallade biologiska könet (tvåkönsmodellen) kan förstås som diskursivt skapat. Därmed upplöses också distinktionen biologiskt kön-socialt kön (genus). Kvar blir bara genus, eller snarare: vad som blir kvar är blott görandet av genus inklusive försök till naturliggörande av kön. Även görandet av distinktioner mellan genus och biologiskt kön kan då begripas som att göra genus.

Tvåkönsmodellen relativiseras av fenomen som exempelvis intersexualitet ("hermafrodisism").¹² Idén om en naturlig koppling mellan kropp och uppträdande problematiseras av exempelvis transvestism, butch¹³ och transsexualitet.¹⁴ Bisexualitet och homosexualitet krånglar till det samband som den heterosexuella matrisen uppställer mellan kropp, eller för den delen uppträdande, och begär. Det blir fruktbart att genom diskursanalys studera hur samhället förhåller sig till det uppfattat avvikande, problematiska eller rent av obegripliga eftersom det samtidigt säger oss någonting om normen; om vad som uppfattas som naturligt, önskvärt, bättre, mera lyckat förhållningssätt till genus och/eller sexualitet.

Queerteorin insisterar på erkännande av det specifika i olika slags genusframträdanden (och förhållningssätt till sexualitet). Vi erinrar oss postmodernismens syn på identiteter utifrån vilken mångfald ses som både värdefullt och svårt att göra rättvisa i olika kategoriuppdelningar. Att reducera vad exempelvis butchkvinnor (Halberstam 1998) eller transvestitmän (Ekins & King 2005) gör (vill göra, eller identifiera sig som) till försök att imitera

män respektive kvinnor blir ur ett queer-teoretiskt perspektiv suspekt, för då har vi redan förutsatt att maskulinitet och feminitet är något som egentligen tillhör, borde tillhöra eller skulle ha sitt ursprung hos män respektive hos kvinnor. Queerteorin bestrider att det skulle kunna finnas någon ontologisk grund för att göra just det.

Härvid har det visat sig svårt att sammanjämka queerteori med den reduktionistiska grundhållningen i flera radikal-feministiska texter. I sådana hävdas exempelvis att man-till-kvinna-transsexualitet måste förstås som mäns ockupering av kvinnors utrymmen genom försök att framstå som de kvinnor de aldrig kan vara, att kvinna-till-man-transsexualitet är förräderi mot kvinnorna och att lesbiska så kallade butch/femme-relationer inte kan ha några andra innebörder än försök att efterlikna den patriarkala, heterosexuella man/kvinna-modellens grundläggande maktasymmetrilogiker (Raymond 1979; Jeffreys 1993, 1997).

Det är inte nödvändigt att godta den här sortens reduktionism för att tydliggöra spänningar mellan queerteori och feministisk teori. Ofrånkomligt är att ju mer intersexuella, transsexuella, homosexuella eller bisexuella diskrimineringsproblematiker hamnar i blickpunkten desto svårare blir det rimligtvis också att behålla fokus på och problematisera maktasymmetrier mellan män och kvinnor. Vad som ibland kallas "strategisk essentialism" – ansatsen att intellektuellt erkänna den språkliga vändningens huvudpoänger utan att därmed avhända sig möjligheten att ändå använda kategoriindelningar – upplöser inte det grundläggande dilemmat. Så länge genusteoretiker insisterar på att det finns mer akuta diskrimineringsproblematiker än diskrimineringen av kvinnor kommer dikotomin kvinna-man inte ens att användas i strategiska syften. När Butler (1993)

12 För vidare läsning om intersexualitet se exempelvis Chase 2006; Edenheim 2003, 2005; Butler 2004. Jfr även Laqueurs (1990) medicinhistoriska relativisering av tvåkönsmodellen.

13 Butch kan förstås som ett slags användning och manipulering av maskulina genuskoder och symboler (jfr Rubin 2006). Det är omdiskuterat i vad mån termen skall förstås som en lesbisk kategori eller om den också inbegriper vissa heterosexuella kvinnor.

14 Om transvestism se exempelvis Ekins & King 2005, om butch exempelvis Halberstam 1998 och Rubin 2006, samt om transsexualitet exempelvis Bornstein 2004, Butler 2004, Ekins & King 2005 och Edenheim 2005.

klargör att även hon ser det som nödvändigt att ibland använda teoretiskt ohållbara kategorier är det signifikativt nog kategorin lesbian snarare än kvinna som hon anför som exempel på en för henne ibland användbar kategori.

Å andra sidan har en viktig del av teoriutvecklingen inom feministisk teori under senare decennier handlat just om att dekonstruera den universella kategorin kvinna och ställa besvärliga men nödvändiga frågor om vilka kvinnor feministisk teori kan tala för och under vilka omständigheter. Få feministisk-teoretiker skulle idag säga att den frågan är ointressant eller ett sidospår i förhållande till feminismens övergripande projekt – även om dess implikationer för feministiska forskningspraktiker fortfarande varierar avsevärt (från avgörande till obefintliga). Butlers arbeten har varit viktiga för denna utveckling. Butler kan förvisso inte äras av att ha varit först ut i ärendet – många socialistiska/marxistiska feminister, amerikanska svarta feminister, postkolonialteoretiska feminister och sexradikala feminister var före (jfr Gemzöe 2002). Men så handlar genomslag inte heller alltid om att säga någonting substantiellt nytt – väl så viktigt är ”tämningen” och inte minst att kunna säga vad som kanske redan blivit sagt på ett nytt sätt. Rätt mycket av förklaringen till Butlers genomslag i feministisk teoridiskussion måste förmodligen sökas i sådana faktorer – inklusive, som sagt, i de pionjärinsatser som tidigare gjorts av många andra feministisk-teoretiker.

Sexualitet

Butlers teoretiska arbete har framför allt handlat om att destabilisera kön. I den mån destabiliserat kön påverkar möjligheten till meningsfulla distinktioner mellan olikkönat och likakönat begär destabilise-

rar det indirekt även hetero-/homodefinitioner. Det finns dock queerteori som direkt sätter dekonstruktion av sexualitetsbegrepp i främsta rummet. Föreliggande avsnitt diskuterar några av den amerikanske litteraturvetaren Eve Kosovsky Sedgwick's samt den amerikanske antropologen Gayle Rubins respektive bidrag till just det.

Den queerteoretiker som brukar förknippas med dekonstruktion av homosexualitetsbegrepp är Sedgwick. Hennes idéer kan ses som en utveckling av Foucaults (2002) inflytelserika historieskrivning om hur den västerländska homosexualiteten, från att tidigare ha uppfattats som en av flera straffbara sodomitiska handlingar, runt 1870 uppfinns som en särskild medicinsk kategori och snart som en särskild personlighetstyp, ”den homosexuelle” – den historiska förutsättningen för förhållningssättet till homosexualitet som en identitetskategori.

Enligt Sedgwick bör vi inte tänka bort konventionella homodefinitioner – det vore närmast att göra våld på en kategori som av många, kanske särskilt i minoritetssamhället, upplevts som viktig och meningsfull. Samtidigt vore det dock, menar hon, ungefär lika totaliserande att låsa fast homosexualitetsdefinitionen till just en identitetskategori. Handlingar och begär implicerar nämligen inte alltid en önskan också om identitet (en parallell kan dras till väljaren som röstar på ett politiskt parti utan att identifiera sig med det). Därför urskiljer Sedgwick också ett homosexualitetsbegrepp utifrån homosexuellt *begär* – som hon då lösgör från identitetskategorierna. Till saken hör att Sedgwick framför allt intresserat sig för homosexualitet bland män. Vad hon i korthet gör med sitt komplementära homosexualitetsbegrepp är att först sidoställa detta i förhållande till homosocialitetsbegrepp.

Därefter argumenterar hon för att distinktionen (manlig) homosexualitet-(manlig) homosocialitet inte går att upprätthålla, eftersom ”den homosexuella panikens” diskursiva logik – mäns homofobiska rädsla och dess diskursiva yttringar – pekar ut det potentiellt homosexuella som ett närmast universellt fenomen. Diskurser som uppstår kring vänskapsband mellan män kommer därmed, enligt Sedgwick, att samtidigt bära spår av såväl ett minoritiserande som ett universaliserande förhållningssätt till homosexualitet, med intrikata spänningsförhållanden dem emellan (Sedgwick 1990).

Både Foucault och Sedgwick kan sägas problematisera möjligheten att upprätthålla en strikt uppdelning mellan heterosexualitet och homosexualitet. I Sedgwicks fall är det dock tydligt att Foucault inte är den enda viktiga inspirationskällan. Särskilt kan hennes beskrivning av homosocialt begär som ett kontinuum (Sedgwick 1985) delvis begripas som återanvändning på ett nytt område (relationer mellan män) av Adrienne Rich (1996) redan 1980 lanserade idéer om lesbiskt kontinuum – en feministisk-teoretisk klassiker.

Inom feministisk teori har annars heteronormen som sådan vanligen uppfattats som feministiskt ointressant. I den särskilda variant av poststrukturalistisk feminism som Butler representerar förhåller det sig förstås rejält annorlunda – Butler menar ju att tvåkönsmodellen är beroende av den kulturella tolkningsram hon kallar för den heterosexuella matrisen. Annorlunda har det dock även före Butler förhållit sig inom den minoritetsposition inom radikalfeminism som ibland benämns lesbisk radikalfeminism. Här har lesbianism tvärtom uppfattats som en – ibland möjlig; ibland nödvändig – strategi för feministisk emancipation. Eftersom

det är fråga om en minoritetsposition inom en av flera feministiska inriktningar kunde det möjligen uppfattas som kuriosa, om det inte vore för den koppling som Butler och flera andra queerforskare vill göra. De betonar kontinuiteten i sitt eget teoretiserande med idéer som utvecklats tidigare inom såväl amerikansk som fransk lesbisk radikalfeminism (se exempelvis Butler 1990; Rosenberg 2002; jfr Ambjörnsson 2006).

Hur mycket av kontinuitet det då egentligen kan vara fråga om kan samtidigt diskuteras. I en radikalfeministisk förståelse-ram bygger lesbianism som feministisk strategi på en för queerteori oacceptabel extrapolering av identitet från begär. Den kvinna som begär en annan kvinna uppfattas i modellen som en mer kvinnoidentifierad kvinna än den kvinna som i stället begär en man, och det är i den förra möjligheten som den feministiska potentialen anses ligga. Utifrån samma logik har emellertid homosexualitet bland män samtidigt inom denna idétradition begripits som ett direkt kvinnofientligt och anti-feministiskt förhållningssätt, varför den teoretiska positionen inom lesbisk radikalfeminism knappast sammantaget kan beskrivas som heteronormativitetskritisk.

En svårighet när det gäller att reda ut förhållandet mellan heteronormativitet och feminism är att relationen mellan sexualitet och genus är komplex. Om lesbisk radikalfeminism underskattar det intrikata i förhållandet mellan genus och sexualitet gäller detta i lika hög grad den i västvärlden mera dominerande, av den mansdominerade medicinska vetenskapen en gång framlagda idén om homosexualitet som inverterat, omkastat heterosexuellt begär. I denna inflytelserika tankefigur – ibland formulerad som en idé om homosexualitet som uttryck för det tredje könet – teoretiseras homosexuellt begär som i

sig könsöverskridande. Som Phelan (2001) visar är även denna reduktionistiska hållning orimlig.

Ett sätt att söka hantera svårigheten att säga någonting mera bestämt om relationen mellan sexualitet och genus, och som ibland förekommer inom queerteori, är att i stället hävda sexualitetens relativa oberoende av genus. Tillsammans med och under inflytande av en annan för queerteori – och för feministisk teori – central teoretiker, den amerikanske antropologen Gayle Rubin, har Sedgwick gjort sig till exponent för just ett sådant alternativt synsätt. Det kan jämföras med det butlerska som i stället betonar just spelet mellan genus och sexualitet. Rubin och Sedgwick vill dock, som också framhålls av Ambjörnsson (2006), tydliggöra hur ett renodlat fokus på sexualitet gör det möjligt att se delvis andra problem och maktrelationer än om ett genusperspektiv alltid postuleras från början. I själva verket är sexualitetsbegreppets mångtydighet och svårgripbarhet – det kan exempelvis handla om identitet, handling, fantasi, eller begär i dess allra vidaste, inte nödvändigtvis erotiska, bemärkelse – och det utsiktslösa i att försöka fixera dess innebörd på ett enkelt sätt en viktig queerteoretisk insikt, om än knappast oberoende av forskningsinsatser som sträcker sig tillbaka åtminstone till Freud. Vad som överhuvudtaget räknas som sex och sexualitet varierar dessutom beroende på tid, plats och faktorer som klass, etnicitet, ålder och så vidare (Ambjörnsson 2006).

Något av komplexiteten tar Rubin (1984) fasta på i sin idé om sexuella värdehierarkier. Om vad som kan begripas som sex och sexualitet varierar mellan olika samhällen i tid och rum (och dessutom, som nämnts, beroende på intersektionaliteten visavi andra maktaxlar), så rymmer alla kända samhällen dessutom specifika

föreställningar om vad som är ”god” och önskad sexualitet respektive ”dålig” och oönskad sexualitet. För Rubin är distinktionen mellan hetero- och homosexualitet blott en aspekt av ett helt spektrum av normerande och icke-normerande sexualiteter längs ett stort antal dimensioner – i den visualiserade rubinska versionen rymmer elva sådana andra aspekter. Applicerat i det amerikanska samhället i början av 1980-talet tänkte sig Rubin att den normerande sexualiteten (på samhällslig makro-nivå) var äktenskaplig, monogam, reproduktiv, icke-pekuniär, tvåsam, mellan personer i samma generation, praktiserad hemma, utan porr, med enbart kroppen och utan inslag av dominans. Den icke-normerande sexualiteten var följaktligen utomäktenskaplig, promiskuös, icke-reproduktiv, med inslag av betalning, ensam- eller gruppraktiserad, mellan personer tillhörande olika generationer, praktiserad i parken, med porr och (andra) hjälpmedel. Sexualitetsbegreppet har senare pluraliserats åtskilligt mycket mera av Sedgwick (1990), som bland annat menar att sexualitet – så som görs i officiella försök att reglera sexuell ”läggning” som ett val mellan hetero-, bi- och homosexualitet – för det första inte kan reduceras till en fråga om objektsval (vad är det för makt som privilegierar just objektsval i förhållande till exempelvis handling eller plats?), och för det andra i synnerhet inte till objekt som också är genusobjekt (vilket genus har exempelvis ögonfärg?).

Den kanske intressantaste implikationen av Rubins teori om sexuella värdehierarkier gäller dess följder för *heterosexualitets*begrepp. Om heterosexualitet inte är så enhetligt som läggingsdistinktioner av typen hetero/bi/homo vill få oss att tro – uppdelningar som osynliggör varje form av relation inom dessa kategorier – verkar det fruktbarare att förstå heterosexualitet

som ett *slagfält* av maktrelationer mellan olika versioner av normerande och icke-normerande heterosexualiteter, längs ett närmast oändligt antal dimensioner. Sådana maktrelationer mellan heterosexualiteter, kan queerforskare säga, kan absolut vara värda att studera i dess egen rätt (Kulich 2004, 2005; jfr Katz 1995).

Om värdet av att analytiskt separera sexualitet från genus går meningarna isär bland feministiska forskare. Samtidigt som Rubin (1984) presenterade sin teori om sexuella värdehierarkier uttalade hon sin (reviderade) uppfattning att feministisk teori är teori om genus – men inte om sexualitet. Det var, menade hon, en radikal teori om sexualitet – inte om genus – som hon nu hade givit sig i kast med att lägga fram. Hur det egentligen förhåller sig på den punkten är omdiskuterat. Kritikerna har bland annat kunna peka på hur Rubins modell över sexuella värdehierarkier faktiskt teoretiserar hallickar/”torskar” och prostituerade, eller porrproducer/porrkonsumenter och pornografins objekt, som lika utsatta för den sexuella värdehierarkins normsystem. Särskilt för radikalfeminister har detta framstått som ett ogenerat försök att genom att göra rent hus med sexualitetsfrågornas genuskontext avpolitiserar feminismens viktigaste kampfrågor.

Rubins inlägg blev den tändande gnistan till den omfattande, främst amerikanska, feministisk-teoretiska debatt som sedan dess, ofta under epitetet ”sex wars”, förts mellan radikalfeminister och så kallade sexradikala feminister.¹⁵ Vad denna debatt visar på är svårigheterna att inom feministisk teori och rörelse nå fram till någon större enighet om vad som egentligen är ett feministiskt respektive icke-feminis-

tiskt eller antifeministiskt förhållningssätt till fenomen som pornografi, prostitution, sadomasochism, fetischism eller vad det nu kan handla om. Om det har radikalfeminister och sexradikala feminister visat sig ha mycket olika uppfattningar – där båda sidorna har sina poänger. Queerteori anknyter härvid närmast till, och kan i någon mening begripas som sprungen ur, den sexradikala feministiska positionen. Rimligast att säga är dock att en queerteori som problematiserar sexuella normer kring exempelvis pornografi, prostitution, sadomasochism eller fetischism inte på något enkelt sätt kan begripas som *i sig* vare sig anti- eller profeministisk.

Slutord

Queerteori kan förstås i en kontext av tidigare diskussioner i feministisk teori och homosexualitetsforskning, men också lika mycket i ett sammanhang av språklig vändning och postmodernism. Queerteori för därför vidare redan befintlig kunskap samtidigt som den också genererar nytt vetande. Queerteori kan vidare begripas som både möjlighet och hot i förhållande till feministiska projekt, där det rimligen blir queerforskarens (o)benägenhet att relatera till och vara reflexiv i förhållande till feministisk teori som avgör åt vilket håll vågskålen till slut tippar.

Queeteorins möjligheter att tillföra statsvetenskapen någonting substantiellt ligger i förankringen i den språkliga vändningen och det problematiserande förhållningssättet till social kategorisering. Det är det som genererar andra perspektiv och annat vetande jämfört med vad traditionella forskningsansatser och de politiska och administrativa systemen själva klarar av.¹⁶ Härvid kan forskning med queerteo-

15 Se exempelvis Phelan 1989; Jackson & Scott 1996.

16 Jfr Börjesson & Palmblad 2007a.

retisk utgångspunkt förstås som ett slags kvalificerad civilisationskritik. Statsvetenskap kan ofta kritiseras för det begränsade utrymme som ges just åt civilisationskritik i förhållande till forskning som bedrivs närmare det politiska systemets egna problemformuleringar. Att queera statsvetenskap innebär, som jag ser det, bland annat att ifrågasätta det rätt ensidiga privilegerandet av det senare och att insistera på ett utrymme inom ämnet också för civilisationskritik.

Att queera statsvetenskap kan vidare innebära att ställa för professionsnormer besvärliga frågor om det identitetsarbete, den kunskapspolitik, de diskursiva praktiker, kort sagt om de diskursiva utslutningar som normerande föreställningar om vad statsvetenskap är, kan och borde vara gjorts beroende av (jfr Blasius 2001). Det kan handla om att argumentera för ett vidgande av politikbegreppet, om att problematisera den traditionella forskningens objektivitetsanspråk och om att tolka motstånd mot det ur ett maktperspektiv. På flera av dessa punkter finns det samtidigt skäl att erkänna de viktiga insatser som långt före queerteorin gjorts inom feministisk teori (Rönblom & Eduards 2006). Här finns ett arv att föra vidare samtidigt som queerteorins tydligare förankring i den språkliga vändningen bör göra det möjligt att också säga någonting mer.¹⁷

Att queera statsvetenskap kan också innebära att göra andra läsningar av för

17 Om svårigheterna därvidlag se Sapiros (1998) initierade utläggning om den feministiska statsvetenskapens dubbla marginalisering. De dilemman som Sapiro diskuterar vad gäller möjligheten att framstå som relevant för både statsvetenskap och det tvärvetenskapliga genusfältet tycks mig lika giltiga för queer som för feministisk statsvetenskap.

ämnet centrala texter och diskussioner. Exempelvis kan det vara relevant att börja fundera över de/vilka diskurser och disciplinerings tekniker som talat genom *Making Democracy Work* och dess eftermälen – hur de använts, vad de diskursivt möjliggjort och hur de alltjämt kan nyttjas i relation till makt och identitet. Det myckna talet om ”socialt kapital” och de diskursiva sammankopplingarna med (liberal) ”demokrati” har kanske ändå fler innebörder än de redan kända. Ur maktmekanismernas perspektiv är det mycket möjligt att det redan från början handlat om att lägga beslag på de kritiska teoribildningarnas tal om normer för att i stället privilegiera en helt annan bild av vad normer gör med demokrati. Att queera statsvetenskap kan därför, slutligen, begripas som att bidra till ett mera balanserat förhållningssätt inom disciplinen till vad normer gör med demokrati, där normer förutom att begripas som socialt kapital också tillåts att begripas som social exkludering.

Referenser

- Ambjörnsson, Fanny, 2006. *Vad är queer?* Stockholm: Natur & Kultur.
- Blasius, Mark, 2001. "Introduction", s 3-20 i Blasius, Mark (ed). *Sexual Identities, Queer Politics*. Princeton: Princeton University Press.
- Bornstein, Kate, 1994. *Gender Outlaw*. New York: Routledge.
- Brown, Wendy, 2006. *Regulating Aversion. Tolerance in the Age of Identity and Empire*. Princeton: Princeton University Press.
- Butler, Judith, 1990. *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. New York & London: Routledge.
- Butler, Judith, 1993. *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex"*. London: Routledge.
- Butler, Judith, 2004. *Undoing Gender*. New York: Routledge.

- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva, 2007a. "Introduktion", s 7-28 i Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red), *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red), 2007b. *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.
- Chase, Charyl, 2006. "Hermaphrodites with Attitude: Mapping the Emergence of Intersex Political Activism", s 300-314 i Stryker, Susan & Whittle, Steven (eds), *The Transgender Studies Reader*. New York: Routledge.
- Dahl, Ulrika, 2005. "Scener ur ett äktenskap: Jämställdhet och heteronormativitet", s 48-71 i Kulick, Don (red), *Queersverige*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Edenheim, Sara, 2003. "Kön/Genus/Begär och andra besvärligheter: en teoretisk diskussion sprungen ur en analys av den medicinska kursen rörande intersexualitet", *lambda nordica* 9, s 148-164.
- Edenheim, Sara, 2005. *Begärets lagar. Moderna statliga utredningar och heteronormativitetens genealogi*. Stockholm/Steag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Ekins, Richard & King, Dave, 2005. "Transgendering Men and Masculinities", i Kimmel, Michael, Hearn, Jeff & Connell, Robert W. (eds), *Handbook of Studies on Men and Masculinities*. London: Sage.
- Foucault, Michel, 1993. *Diskursens ordning*. Stockholm/Steag: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Foucault, Michel, 2002 (1976). *Sexualitetens historia. Band 1 Vifjan att veta*. Andra svenska utgåvan av Histoire de la sexualité. La volonté de savoir. Göteborg: Daidalos.
- Foucault, Michel, 2003 (1975). *Övervakning och straff. Fängelsets födelse*. Fjärde svenska utgåvan av Surveillir et punir. Lund: Arkiv förlag.
- Gemzöe, Lena, 2002. *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag.
- Halberstam, Judith, 1998. *Female Masculinity*. New York: Duke University Press.
- Jackson, Stevi & Scott, Sue, 1996. "Sexual Skirmishes and Feminist Factions. Twenty-Five Years of Debate on Women and Sexuality", s 1-31 i Jackson, Stevi & Scott, Sue (eds), *Feminism and Sexuality – A Reader*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Jeffreys, Sheila, 1993. *The Lesbian Heresy*. North Melbourne: Spinifex.
- Jeffreys, Sheila, 1997. "Transgender Activism: A Lesbian Feminist Perspective", *Journal of Lesbian Studies*, 1/3-4: 55-74.
- Katz, Jonathan N., 1995. *The Invention of Heterosexuality*. New York: Dutton.
- Kulick, Don, 2004. "Queerteori, performativitet och heteronormativitet – några grundläggande begrepp", i Olsson, Anna-Clara & Olsson, Caroline (red), *I den akademiska garderoben*. Stockholm: Bokförlaget Atlas.
- Kulick, Don, 2005. "400 000 perversa svenskar", s 72-109 i Kulick, Don (red), *Queersverige*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Laqueur, Thomas, 1990. *Making Sex – Body and Gender from the Greeks to Freud*. Harvard: Harvard University Press.
- Lindgren, Matilda, 2007. "(A)sexuella (icke)subjekt: Frånvaro av begär som (o)möjliggjord position", *lambda nordica* 4.
- Loomba, Ania, 2005. *Kolonialism/postkolonialism. En introduktion till ett forskningsfält*. Hägersten: Tankekraft Förlag.
- Phelan, Shane, 1989. *Identity Politics – Lesbian Feminism and the Limits of Community*. Philadelphia: Temple University Press.
- Phelan, Shane, 2001. *Sexual Strangers – Gays, Lesbians and Dilemmas of Citizenship*. Philadelphia: Temple University Press.
- Plummer, Ken, 1996. "Intimate Citizenship and the Culture of Sexual Story Telling", s 34-52 i Weeks, Jeffrey & Holland, Susan (eds), *Sexual Cultures. Communities, Values and Intimacy*. London: Macmillan.
- Raymond, Janice, 1979. *The Transsexual Empire: The Making of the She-Male*. Boston: Beacon.
- Rich, Adrienne, 1996 (1980). "Obligatorisk heterosexualitet och lesbisk existens", s 221-236 i Esseveld, Johanna & Larsson, Lisbeth (red), *Kvinnopolitiska nyckeltexter*. Lund: Studentlitteratur.
- Rosenberg, Tiina, 2002. *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Atlas.
- Rubin, Gayle, 1984. "Thinking Sex: Notes for a Radical Theory of the Politics of Sexuality", i Vance, Carol S. (ed), *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. New York: Routledge & Kegan Paul.

- Rubin, Gayle, 2006. "Of Catamites and Kings: Reflections on Butch, Gender and Boundaries", s 471-481 i Stryker, Susan & Whittle, Steven (eds), *The Transgender Studies Reader*. New York: Routledge.
- Rydström, Jens, 2004. "Från fula gubbar till goda föräldrar – synen på sexualitet och genus i lagstiftning och debatt 1944-2004, s 37-65 i Olsson, Anna-Clara & Olsson, Caroline (red), *I den akademiska garderoben*. Stockholm: Atlas.
- Rydström, Jens, 2005. "Tvåsamhetens brunn: registrerat partnerskap i Norden", s 308-335 i Kulick, Don (red), *Queersverige*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Rönblom, Malin & Eduards, Maud, 2006. *Genusperspektiv på statsvetenskap*. Stockholm: Höskoleverket.
- Sapiro, Virginia, 1998 (1995). "Feminist Studies and Political Science—and Vice Versa", s 67-89 i Phillips, Anne (ed), *Feminism and Politics*. Oxford, USA: Oxford University Press.
- Sedgwick K., Eve, 1985. *Between Men. English Literature and Male Homosocial Desire*. New York: Columbia University Press.
- Sedgwick K., Eve, 1990. *Epistemology of the Closet*. New York, London: Penguin Books.
- Warner, Michael, 1999. *The Trouble with Normal. Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Weeks, Jeffrey, 1989 (1981). *Sex, Politics and Society. The Regulation of sexuality since 1800*. Andra upplagan. London & New York: Longman.
- Weeks, Jeffrey, 1995. *Invented Moralities. Sexual Values in an Age of Uncertainty*. New York: Columbia University Press.
- Weeks, Jeffrey, 2000. *Making Sexual History*. London: Polity Press.
- Winther-Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise, 2000. *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Östergren, Petra, 2006. *Porr, horor och feminister*. Stockholm: Natur och Kultur.